

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միայն խմբագրատան մէջ:

(Պատրաստողը գրվում են ուղղակի
Тифлисс. Редакция „Меланс“)

ՄԵԼԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Լացի կիրակի և տօն օրերին):

Հայտարարութիւն ընդունվում է ամէն շաբաթով:

Հայտարարութիւնների համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ուժ գիմները:—Ներքին տեսութիւն: Մի
հրաւեր, Նամակ երեսներ, Նամակ խմբագրին,
Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն:
Յունաստան, Նամակ Թուրքիայից:—Մշակութ. հե-
ռագիրներ:—Հայտարարութիւններ: Բանասիրա-
կան Աշխարհիկ լեզուի մասին:

ՈՒՄ ԴԻՄԵՆԲ

Լրագրական թղթակցութիւն-
ներով և մասնաւոր նամակներով
վանից օգնութիւն են խնդրում
այնտեղի սովատանջների համար:
Կովկասի հայեր, ի՞նչ պէտք է
պատասխանենք: Եթէ լուրեր,—
դուք մեզ կը դատապարտէք, ե-
թէ ձեր կողմից բաց ասենք,—ձեզ
կը վերաւորենք, եթէ խոստանանք,
—սուտ կ'ասենք... Ուրեմն ի՞նչ
անենք:

Կովկասն էլ հացի է կարօտում,
բայց վանցին դրան չէ նայում: Նա
մեզ անիծում է մեր սառնու-
թեան համար: Այդեստանի բա-
ղերում մի շաբաթ զուր թափա-
ռելով, նա արմատներից էլ չէ
կտանում, նա թուլանում է, նա
վայր է ընկնում, բայց շունչը ար-

ձակելիս, դարձեալ նա մեղանից է
օգնութիւն սպասում:

Ի՞նչ անենք կովկասեցի հայեր...
Լուրեր, ձեռք չը մեկնենք վան-
ցուն. բայց ի՞նչ իրաւունքով, երբ
նա ասում է. «Ես սովից մեռնում
եմ, բայց իմ կեանքը բո կեանքից
թանգ է. ես մեռնում եմ այն-
տեղ, ուր մեռել են մեր նախ-
նիքները, ես մեռնում եմ այն հո-
ղի վրա, որի սիրոյ համար ինն
դար շարունակ փշեայ պսակ եմ
կրել, իմ գերեզմանն է այնտեղ,
ուր ուղղված են հինգ միլիոն աչ-
քեր... իսկ դու...»

Ի՞նչ անենք... լուրեր և նրա
թուրը կու տանք... Բայց ի՞նչ
աչքով միմեանց երեսին նայենք:
Ոչ, լուր չենք կարող. գուցէ և
մեզ նոյնպէս անհնարին է և օգ-
նել... Ապա, ի՞նչ անենք, ո՞ւմ
դիմենք:

Դիմենք նախ այն մարդուն,
որի վրա է դարձնում սովամահ
հայը իր յետին հայեացքը, դիմենք
նրան, որի աղօթքին է հաւա-
տում յուսահատ ազգը իր մեղքը
քաւելու և ապագան գտնելու

համար, դիմենք նրան, որի դէպքն
է կրօն, խօսքն է փրկու-
թիւն: Թող փրկէ նա մեր յու-
սոյ կենտրոնը, ազգի բունը, վա-
նը: Թող փրկէ նա ոչ սեփական
զրպանով, ոչ էլ սաղմոսով, այլ
մի հատ կենդանի խօս-
քով:

Եւ այդ խօսքը սուրբ Գրիգորի
տաճարից արձագանք կը գտնէ
հաղարաւոր եկեղեցիներում, որոնք
սփռված են հեռու հիւսիսից մին-
չև Եւրոսաստի:

Եւ այդպէս կը փրկվի վանք,
երբ նրան ձեռք կը մեկնի Ս.
Լճմիաձինը, երբ նրան ձեռք կը
մեկնի մեծ բահանայապետը...

Իսկ եթէ Լճմիաձինը իր մի
խօսքն էլ խնայեց, դիմենք այն
ժամանակ մեր սրտին և նրա-
նից գութ պահանջենք:

Բայց եթէ մեր սիրտն էլ լռեց,
—թող այն ժամանակ մեր բե-
րանը այլ ևս չամաչէ ասել. «Թը-
քենք հայի անունին»:

Գր. Նիկողոսեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՀՐԱՒԷՐ

Մարդ, երբ մի հայացք է ձգում տաճիկա-
հայաց վիճակի վրա, իսկոյն հազար տոկոսում
ու սարսափ է զգում: Արդեօք այն արարած-
ները մի՞թէ տանջանքի և չարչարանքի կա-
մուք են ստեղծվել որ, ինչ և իցէ տառա-
պանք և անարգանք հէնց նրանց վերայով
անցկենայ: Բաւական չէ այն հազար ու մէկ
զոյն նեղութիւնները որ ծանրաբեռնված կը-
րում էին հոգի հեղուկեամբ,—յանկարծ
դուրս հանեց զուլուր անտանիկի պատիժ
սովը՝ անելով զոհեր:

Եւ երաւ անհնար նրա ժանիքներին
դիմադրել ոչ համբերութիւնով և ոչ
ոյժով: Հիմայ եթէ շուտով չը փշրվի
ժանիքը—կորչելու է հայրենիքը: Այլ ևս չէ
մնացել սահման համբերելու, զարկել է ժա-
մը գործելու (օգնելու): Թող ընդհանուր ազ-
գայինը, մանաւանդ հարուստ և փարթամ
թիֆլիսցիք, խաւար աչքով և սառ սրտով չը
նային այս աշխարհաւեր տեսարանին: Բաւ է
որչափ գեղիւթեան զուարթներով, շաղկա-
թեան պատարագներով են զուարթացնում
մարմինները: Թոյլ տան իրանց՝ մի կարճ մի-
ջոց հետեւ հոգեզուարթութեան: Ձէ երկար
կեանքն սովի, ոչ աւել հինգ ամիս: Թողնեն
զոհեա հինգ ամիս զուարճութիւնը, կը-
լուրի, թատրոնի և այլ ունայն նպատակներով
վատնած զուարթները՝ նուիրեն սովալուր-

թիւնը և այլն, այդ բոլորի մէջ ազգային ճաշակը
պահանջում է մի յայտնի ուղղութիւն:—Մի պա-
րոն, մի յայտնի աստիճանի բանաստեղծ անդամ,
իր վէպի մէջ գործ է ածում նուր ճաշակը և
ակնանջը վերաւորող, կարելի է ասել, մի անհամ
բաւ, նա ստեղծում է մի բառ, որը պիտի նշա-
նակէ БИВЕРКА և ինչ անուն է տալիս նորան...
Ճանապարհատակ: Ուղիղ տախտակայ մի բառ,
որը անհրաժեշտ է բոլոր արհեստական կանոննե-
րով փայտից չինած մի անուրիկ է նմանում...

Թէպէտ և ստեղծողական հանճար չէ պահան-
ջում օտար բառեր գործածելը, բայց բոլոր բառե-
րին պատկանեալ ընդհանուր պայմանը—ազգային
բնաւորութիւնը—պստեղ ևս իր իրաւունքը պիտի
տարածէ: Այժմ մանաւանդ յաճախ գրում են
Ֆորմա, պոլիտիկա, ասենիզացիա և այլն օտար
բառեր: Ընդունենք օտար բառեր, բայց Աստուծոյ
խաթին, վերցնենք այնպիսի ձևեր, որոնք ծառի
հետ պատուաստվել կարողանան և կամ գոնէ հե-
ռացնենք խոյնդոսները: Ընթերցողներից շատերը
գուցէ Եւրոպայի մեծ քաղաքներում չինացիներ
տեսած լինեն, օտարոտի հազուատներով երկար,
համարեա մինչ գետին կախված քաղաւ ծամբով:
Բոլորեքեանք, գործերը թողած, դեռ նոցա վրա
ապշած նայում են, իսկ շատերը նաև ծիծաղում:
Մեր խեղճ հայ թէ վրացի սաղանդարները Ֆիլա-
դելֆիա գնալու ժամանակ այդ արդէն փորձից
գիտեն: Փոխեցէ՛ք նոցա բնիկ հազուատները, եւրո-
պացիքը նոցա—նոցա թատրոն անգամ կերթա-
յին աւանց օտար ուշադրութիւնը իրանց վրա դը-
րաւելու:

Նոյնը և մեզ օտար, եւրոպական հիւր բառերի
հետ է պատահում: Հազար ասացէ՛ք Ֆորմա, ոչ
մի հայ, իբրեւ հայ, բառի այդ ձևը գործ չի ածի
խօսակցութեան մէջ, եթէ նա չէ ուղղում իր ուն-
կողմից ժպիտը շարժել: Ինչպէս է այդ, մի՞թէ
հայը այդ բառի օտարութեան վրա է ծիծաղում.
ամենևին. ինչպէս ֆրանսիացին կամ գերմանացին
չեն ծիծաղի չինացու վրա, որովհետև նա չինացի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵՋՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

II

Մի միտք, որը վերին աստիճանի միաստկար է,
այդ այն է, որ մեր գրական լեզուն իսկապէս աչ-
խարհիկ չլինելու համար իբր թէ հարկաւոր է նո-
րա բոլոր բառերը և վերջաւորութիւնները և թէ
դարձուածները աշխարհաբանացնելը, եթէ ինձ
կը թոյլատրվի այսպիսի մի վայրենի բայ գործա-
ծել: Եւ այդ ձգտումը երևում է շատերի մօտ ոչ
թէ միայն գրաբանի վերաբերեալ, այլ մինչև
անգամ աշխարհաբանի մէջ գոյութիւն ունեցող
այս և այն ձև ու եղանակի դէմ: Աշխարհաբա-
նիկը à tout prix: Պիտի խոստովանվել, որ այդ-
պիսիների նպատակը ամենաբարձրն է որ կայ աշ-
խարհը, դորանով նոքա ցանկանում են հեշտաց-
նել լեզուի ամբողջութիւնը: Ել ինչ երկար մտածենք,
մտածում են նոքա, քամի, սեռախալու քամու, ու-
րեմն եկեղեցի—եկեղեցու, ձի—ձիւ, և կամ եկե-
ղեցի—եկեղեցիներ, ինչու չէ ձի—ձիւներ, և կամ
խօսել—խօսեց, ուրեմն բերել—բերեց, տանել—
տարեց, ասել—ասեց: Այնպէս որ բաւական է մի
հայ, լինի նա դիցուք հայկաբան, նստի իր սենեա-
կում և մի շաբաթուայ մէջ, դերձակի պէս, բոլոր
միւս բայերն էլ մի կամ երկու-երեք օրինակների
վրա կտրտէ և այդպիսով կը ստանանք լեզուի մի-
ութիւն: Միութիւն չը ստացանք, այլ միակերպու-
թիւն, ձանձրալի միակերպութիւն... Մանաւանդ
տիրալի է տեսնել նոյն շաղի վրա մի վիպասան,

որը իր նիւթերը ազգային կեանքից քաղելով, պի-
տի մտածելն որ նաև լեզուի կողմից նա ներշնչ-
չված կը լինի նոյն ազգային հոգով: Ահա ինչպէս
է գրում մեր ականաւոր վիպասաններից մէկը.
Ճոքա կերան, խմեցին, երգեցին և ուրիշ շատ
գոթութիւններ արեցին: Հայաստանի այդ որ
անկիւնումն և որ դրականապէս կրթված հասա-
րակութեան մէջ է լսել ձանձր բայի արեցին ան-
ձուռնի անցեալը, այդ եւ չը գիտեմ. միայն թէ իմ
ենթադրութիւնն է, որ գրողը ցանկալով միութիւն
հաստատել, խմեցին, երգեցին բայերից յետ պատ-
ճառ չէ տեսել, թէ ինչու չը պիտի ասել նաև ա-
րեցին: Երանի քերականներին, բոլոր գրողները նո-
րա համար են մտածում, էլ ինչ հարկաւորութիւն
կայ նորա կողմից լեզուի կանոնները ուսումնա-
սիրել...

Չանձրալի միակերպութիւնը նախադասվում է
ազգային հանճարի բաղմբանդ պահպանելից և
դորան անուանում լեզուի ամբողջութիւնը...

Մի այլ ձգտում, այդ՝ դարբանից վերցրած մի
քանի դարձուածների դէմ նկատելի հակադրու-
թիւնն է: Խոստովանենք պարզ ի պարզոյ գրելը
նոր ձեռքն առած գրողը մեր աշխարհիկ լեզուի
մէջ անցած գրաբաւ դարձուածների և կամ բա-
ռերի դէմ է միշտ, որքան սովորական և մի և
նոյն ժամանակ գեղեցիկ լինեն նոքա: Բայց նմա-
նապէս անհրաժեշտ է, որ քանի նա աւելի վարժ-
վում է, այդքան նա հաշտվում է իր վաղվայ ա-
տածի հետ: Ընդունած այդ որպէս լրողութիւն,
հարցնում ենք դուրս պատճառը: Պատճառը պարզ
է, որպէս արեգակ. քանի նա մեծանում է, դադա-
փարների հորիզոնը ընդարձակվում, ճաշակը նորա-
նում, նոյնքան նա զգում է այն պակասութիւնը,
որը կայ բուն աշխարհաբանի մէջ իր գաղափար-
ները աւելի ճիշդ արտայայտելու համար: Բացի
դորանից, նա չէ հասկանում թէ ինչու ի դուր տեղից
մի աղաւանդ պատուհանից փողոցը պիտի վայր
ձգէ, որովհետև դա նորան հօրիցն է ժառանգած:
Ով փոքր ինչ ճաշակաւոր մարդ է, նա իսկոյն կա-

րող է ցնահատել գրաբաւ մի քանի խօսքերի և
դարձուածների թէ ներքին ոյժը և թէ արտաքին
փայլը: Մենք չը պիտի գործածենք նմաբան, ձե-
մովը, դուրսաբան, համափոխ, հանապաղիչ դուր,
ըստ երևոյթիւն և հաղար ուրիշ այդպիսի թէ հար-
կաւոր, թէ գեղեցիկ և թէ ներդաշնակ բառեր,
որովհետև նոքա գրաբանից են մեզ մօտ անցել:
Այդ երեխայութիւն է շատերի կողմից այնպէս, որ-
պէս միամտութիւն, նոցա կողմից, որոնք, ընդա-
րապէս լեզուին հետեւելով, մտածում են հայկական
կրօնը և ազգը պաշտպանել:

Մի կէտում, մանաւանդ գրողը կանչված է մեծ
դեր խաղալ լեզուի մէջ. այդ նորա ստեղծողական
դերն է, որով նա բառեր և դարձուածներ է ըս-
տեղծում ու կամ եղածը գեղեցիկացնում: Ով մեծ
գրողների գործածքներ է կարդացել, նա նկատած
կը լինի ի հարկէ, թէ ինչպէս մէկը, որը իր անձի
մէջ մարմնացրել է ազգային հոգին, նա զանաւում
է, կարծես նոյն իսկ ազգը ինքը սրտաւամբով հան-
ճարել ոյժով: Եւ արդարև այդպիսի հեղինակի
ստեղծած թէ բառերը և թէ դարձուածները, թէ-
պէտ բոլորովին նոր, դեռ չը լուրած, ամեն ըն-
թերցողին թվում են հարազատ և դուրք կը տես-
նէք նոյն նորութիւնը բոլորի շրթնալիքների վրա
անզգային կերպով գործածվելիս: Այդպիսի գրողին
կանուանեն՝ ազգային մարդ, ազգային վիպասան,
ազգային բանաստեղծ: Այդ հանգամանքի վրա թե-
թե չը նայէք. դա մի բաղադրեալ երևոյթ է, որի
մեկնելը փոքր ինչ խորհել է պահանջում: Իւրա-
քանիչիւր բառը, կաղմկով լեզուի մի մասը, կրում
է իր մէջ նաև նոյն լեզուի ազգային տարրերը:
Բաւական չէ որ դուք մի բառ ստեղծէք, որը
դիցուք մտքի և քերական ձևերին համեմատ ճիշդ
է. կարծես ազգային հոգին միայն քերական ձևերի
մէջ լինի: Մի բառ ազգայնացնելու համար հար-
կաւոր է բացի դորանից նաև այն ձևը տալ նորան,
որի հետ ազգային ճաշակը հաշտվել կարողանայ:
Բառի երկարութիւնը, հնչումը, ներդաշնակութիւ-
նը, միւս բառերի հետ կապվելու ընդունակու-

ների վերաբերեալ համար: Երբ մօտ կամ հեռու մի ազգական է մեռնում, յայնժամ տարինորով սեպտեմբեր լինելով, հրաժարվում են ամենայն ուրախութիւն հանդէսներէն և գուարձութիւններէն: Այն հազարաւոր ազգայինք, որոնք սովոր հարկած անմահ հաս մեռնում են, միթէ նոցա համար չէ անհրաժեշտ ժամանակաւոր զրկանք... Այստեղ մի քանի խօսք չեմ կարողանում չափած անցկենալ: Մշակօր օրագրի շնորհիւ ազգը եռանդ ստացած, քանի տարի է սկսած հաստատում է բարեգործական նպատակներով հիմնարկութիւններ, կազմում է ընկերութիւններ զանազան թէ քաղաքներէն թէ գիւղերում: Մշակիտ յորդուրանքով չը մնացին հայաբնակ տեղեր, որ առատ նուէրներով չը մխիթարէին Վրաստանէ հանրաժանութիւնը ազգաշահ ընկերութիւններ: Սակայն Մշակիտ համաքաղաքացի թիֆլիսցիք, կանգնած լինելով պատուանդանում նորա, զգալիաբար մինչ օրս պատիւ են ունեցել ոչ ծանօթանալու և ոչ մասնակցելու այն ամենաճանաչահ ընկերութեան: Մինչ այս աստիճան խորին անտարբերութիւնը ոչ պակաս անարգանք է եմթարկել և ոչ թեթիւ յանդիմանութեան մեր օտարաբան դաքացի ազգայիններէն: Քաջայայտ պարտ ենք լինել, որ շուտով կը բառնան այն ամօթալքը իրանցից առատ նուէրներով նպաստամտոյց լինելով սովորեց և ընկերութեան:

Նիկողոս Նիկողոսեան

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

25 յունվարի

Նախորդ նամակովս յայտնեցի ձեզ քաղաքի վարչութեան ամսին 21-ին արած կարգադրութիւնը հացի մասին, այն կարգադրութեան մասին յայտնեցի ես իմ տարակուսանքը և այժմ շտապում եմ յայտնել, որ նոյն իսկ վարչութիւնը տեսնելով նոյն կարգադրութեան անիրազօրեղ իւր թիւը նոյն թողեց և ամսին 24-ին նոր կարգադրութիւն արաւ, որ է այս. — քաղաքի աղքատների անուանելով ցուցակագրել և տալ տոմսակ, որով իրաւունք ունենան որոշեալ հացարանից ստանալ ֆունտը 5 կօպէկով հաց՝ իսկ հա-

է, այլ միայն նորա ծամերի վրա են խնդում, նոյնպէս և հայը այդ բառի վրա չի խնդայ, այլ միայն նորա պոչի վրա: Լեզուի մէջ արտասանութիւնը խաղում է առաջնակարգ դեր: Բայց յայտնի է, որ հայկական բառերը չեղող իրանց վերջի վանկի վրա ունեն. ուրեմն հայը կասէ՝ ֆորմա: Ի հարկէ, այժմ դուք կը սկսէք նորա վրա ծիծաղել: Կուղէք իմանալ, որ ֆորմա, տակաւ և այլ շտաբերը հայկական լեզուի հոգուն ընաւ հակառակ են: Վերջէք նոյն բառերի սեռականները՝ ֆորմայի, տակաւայի և փորձ փորձէք չեղտել դնել և բարձր ձայնով կարգալ՝ ֆորմայի, ֆորմայի, ֆորմայի...

Անհրաժեշտ է, որ ֆորմա, տակաւ և հազարաւոր բառաւորներ մեզ մօտ ունենցինք են մտել. բայց բոլոր, երբ ֆրանսերէն forme, taxe իրան սեպհականացրեց, գիտէր որ մի ա պիտի աւելացնէր, որովհետեւ նորա լեզուն, ինչպէս յայտնի է, իզական սեռի հետ խիստ հաշտ հարանուծութիւն պահպանել գիտէ:

Ուրեմն ոչ ֆորմա, տաքստ, այլ ֆորմ, տաքս: Այս մեկնութիւնից յետ, աւելորդ է անգամ երկարաբանել այն բառերի մասին, որոնք ոչ թէ միայն ա, այլ օրա—ով են վերջաւորվում (կապիտուլացիա, ասենիզացիա և այլն): Սոցա համար, գոնէ մեծ աստաճը, հարկաւոր է սեպհական, հասկանալի, բայց և քաղցր, որքան կարելի է կարճ և դեղինիկ բառեր յօրինել—ասա հարցի միակ լուծումն:

Մի կէտ ևս յիշե՛ք, և դորանով վերջացած կը լինի մեր գրութեանը: Այդ այն կարծիքն է, որը նմանապէս շատ տարածված է մեզմոտ, և դա պիտի խոտովանած, ամենամեղ և անվտանգ կարծիքներէն է, որոնք իշխում են մեր լեզուի հարցի մէջ: Այն է՝ իբրեւ թէ մեր հայկական լեզուն միայն կան զանազան տարակուսանքներ, մեր լեզուն միայն, ուր իբր թէ անխիստանութիւն է տիրում: Ինչ մեզ կը վերաբերէ, մենք ընդհակառակը չեմք կարող թաղցնել այն բերկրութիւնը, որը զգում ենք տեսնելով հայկական լեզուն հա-

րուանքը գնելու են այլ խանութներէն՝ ֆունտը 6 կօպէկով: Ցուցակագրելու համար որոշված են 15 հայ և 10 թուրք իրաւասուններ. յոյս կայ որ 2 օրվայ ընթացքում կը ցուցակագրվեն բոլոր աղքատները:

Որովհետեւ հացթուփս թուրքերը միայն իրանց կրօնակիցներին են տալիս հաց՝ վճովեց բանալ 4 խանութ էլ հայերի համար, որպէս զի թուրք ու հայի մէջ կոիւններ չը պատահեն. կը ցանկայի որ առանց հետեանքի չը մնար այս որոշումը: Ուրեմն այսուհետեւ հայերն իրանց աղքատների համար կուրենան առանձին հացարան՝ թուրք 4, իսկ թուրքերն իրանց համար նոյնպէս 4 հացարան. բայց թէ ինչ համեմատութիւնով պէտք է բաժանվի քաղաքային զուգարով և կամ կամաւոր ստորագրված փողերով բերված ալուրը թուրքերին ու հայերին, այդ չը գիտեմ դեռ ես:

Ընդհանրապէս թանգ է նշանակված աղքատների համար ֆունտը 5 կօպէկը, հարուստների հետ համեմատելով, որովհետեւ զանազանութիւնը մի կօպէկի մէջ է միայն. իմ կարծիքով լաւ կը լինէր որ 9 կօպէկ հարուստների համար լինէր՝ 3 կօպէկ՝ աղքատների համար: Բայց կան այնպիսի աղքատներ ևս, որք 3 կօպէկով ևս չեն կարողանալու հաց գնել. արդեօք դոցա համար ո՞վ պիտի հոգայի—Քաղաքը ստացել է արքունի ամբարից 1000 խալվար ցորեն և կարծւում էր թէ փոխարինաբար է տրված, որ նորից վերադարձնվի:

Բայց յայտնվեց, որ այդպէս չէ եղել, այլ գնվել է խալվար 72 բուբլով:—Լսում ենք որ արքունի գանձարանից տրվելու է 35,000 բուբլի Նախիվանի, Օրդուբաթի և Ագուլիս գաւառներին ի նպաստ. այն ինչ՝ Երևանայ միւս գաւառներին համար տակաւին յայտնի ոչինչ չը կայ:

Մասնաւոր նամակից իմացանք որ ալեքսանդրապոլցիք իրանց աղքատներին օգնելու համար կամաւորապէս ժողովել են 15,000 բուբլի և անդառնալի կերպով նուիրել նրանց. ցանկալի է որ նոյն օրինակին հետեւին և մեր հարուստները յօգուտ այն աղքատներին, որ իրօք աղքատ են: Արդէն երկու ամիս է որ 18—20 և 25 աստիճան ցորեն են լինում. այսպիսի ցորեն ոչ ոք չէ յիշում, որ տեսած լինի Երևանում:

Բնական է որ հացի կարօտ ու ցորենի ենթարկված խոնաւ ու ցորեն բնակարանների մէջ կացող աղքատ դասի մէջ անխուսափելի լինէին զանազան հիւանդութիւնները, բայց մինչև հիմայ մեր քաղաքացիք չը կարողացան մի թիւթն բժշկարան հիմնել, չքաւար ու անձեռահաս հիւանդներին օգնելու համար: Այդպիսի մի բժշկանոց հաղել թէ քաղաքին ծանր պարտքի տակ ձգէր. մեր կարծիքով տարեկան 2000—2500 բուբլին շատ բաւական էր դեղերի, բնակարանի, պառելիքի և լուսաւորութեան

մեծատապէս կարճ միջոցում արդէն մի որոշ դէմք ստացած և մինչև անգամ բաւականի կանոնաւորված: Այդ կարելի է վերաբերել որպէս կովկասեան հայերին, նոյնպէս և տաճկահայերին, նոցա կովկասում, սոքա Տաճկաստանում: Իսկ եթէ լեզուի այս երկու մեծ բարբառները մի յայտնի աստիճանի իրանցից թեքվում են, դորա պատճառը երկար բացատրութիւնների կարօտ չէ: Երկու թէ երեք տարի սորանից առաջ մենք արդէն ձեռնարկում, երկարապէս յայտնել ենք մեր կարծիքը նոցա միացնելու մասին: Այն յօդուածից մի միտք պատեղ կրկնելու արժանի է, որ նոցա միաւորութիւնը կարող է հաստատվել ոչ փոխադարձ յամառութեամբ, այլ ընդհակառակը հաշտութեամբ, մտքերի փոխարինութեամբ: Դա մի հասարակ պատեղաւմ չէ, ուր մասնակցողներից միայն մէկը պիտի յաղթէ, իսկ միւսը անպատճառ յաղթվի, ինչպէս որ շտաբեր զուցէ կարծում են, այլ մի պրօցես է, որը վերջանում է միայն նորաւոր, ինչ մեղանում դրսեւում են անուանում (ausgleichen):—Մեր փոխադարձ հոգեկան յարաբերութիւնները պիտի լինեն հիմք այդ պրօցեսի համար. միայն այն ժամանակ մենք մի կը լինենք լեզուի, երբ մենք մեզ մի կը դգանք ազգով, այս բառի ամենաընդարձակ նշանակութեամբ:

Վերն նկատեցիք, որ աշխարհիկ լեզուի անկատարելութիւնը միայն մերին չէ վերաբերելիս, այլ բոլոր լեզուներին, որոնք դեռ նոր են ոտը գետնը կոխում: Մինչև խաղերէնը, օրինակ, իսկապէս գրական լեզու դառնար, պիտի դեռ դարբնով մարտնչէր, դեռ դարբնով իրան կրթէր: Այն ինչպէս է նկարագրում մի ֆրանսիական գրական նազէտ այն ստորիճանները, որոնց պիտի անցնէր յիշու լեզուն մինչ նա դառնար իսկապէս գրական: Մենք այն կտորը առաջ ենք բերում, որովհետեւ նորա մէջ կան մի քանի կէտեր, որոնց միւնը այս գրութեան ընթացքում արդէն չօգտվի ենք, իսկ միւս կողմից օտարների հայեացքներից, նաև հայ ընթերցողը կարող է իր սեփական լե-

համար. իսկ քաղաքի բժիշկները կարող էին հերթերով ընդունել հիւանդներին ձրիապէս կամ մի թիւթն վարձով:—Ինչ և քաղաքային վարչութեան բացվելու հետ բացվեցան հասարակութեան առջև թշուառութեան դռներն ևս, բայց և այնպէս մեծադարձ ենք, որ քաղաքային վարչութիւնը բաշտապէս գործ դնէ իր բոլոր միջոցները և չը թողնէ անօգնական աղքատներին ներկայ չարեաց զօհ գնալու, մինչև որ անցնի չարիքը և զան հասնեն մեր երկրին յատուկ բարեկի օրերը: Այժմ պէտք է երևացնենք մեր հարուստները իրանց առաքելութիւնը:

Ալկունի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱՌԻՆ

Երևան, 29 դեկտ. 1879

1879-ի սեպտեմբերի 9-ին պ. Պապաշանեանցի հրատարակած բրօշուրի ութերորդ երեսում Երևանի հոգևոր դպրանոցում տեսչից մի ծեծված աշակերտի համար ի թիւս միւս ուսուցչաց ինձ ևս վկայ է կանչում: Մի և նոյն անցքի համար վկայ է կանչում և պ. Բէկնադարեանցը ՎՄՄԿ-ի 222 համարում ձեռն պատասխանը պ. Վասիկ Պապաշանեանցին վերնադրով յօդուածի մէջ: Առաջին իմ վկայութեամբ հաստատում է այդ անցքը, իսկ վերջին հերքում է իմ վկայութեամբ:

Պ. Պապաշանեանցը նոյն բրօշուրի 5—6—7 երեսներում գծից ցած մեր անցեալ տարվայ—78-ի յունվարի 14-ին հոգաբարձութեան ներկայացրած հրաժարականն է տպագրել, որի տակ ընթերցողը կը կարդայ հինգ ուսուցիչների ստորագրութիւնները: Այդ հրաժարականի համար պ. Բէկնադարեանցը, իրան պատասխանում հինգ ուսուցիչների դէմ, այս անարար կըրակացութեանն է հասնում հետեւեալ նախադասութիւններով. —...

«Ինչպէս նոյն առիթաւ, զբարբառում տեսչից չարաչար տանջված աշակերտները գրաւոր բողոք բարձրացնելով, զիտուն վարժապետների դէմ, չը կաշառվելով նրանց տաճարկած դրամական օժանդակութիւններից՝ պահանջեցին իրանց տանջող տեսչին: Դեռ այս բաւական չէ՝ այս խօսքերն էլ վերջում է կարկառում. —«Ուրիշ բաններ ևս կը հարցնել, բայց ի պատիւ նոյն ուսուցիչների, այսօրան էլ բաւական է: Իբր թէ այս մեծ զրպարտանքից դեռ ևս խնայելով՝ թողնում է և միւս տասնաւոր յանցանքները: Գրեցէք պարտքեր, զըրեցէք ինչքան կամենաք, բայց փոքր ինչ էլ ճշմարտութեան հետ բարեկամ եղէք... Ինչ և եղան

զուր համար օգուտները քաղել: Վտարելէն լեզուն անկասկած ֆրանսերէնէ միահասակ քոյրն է և, երեք նոքա մի և նոյն ժամանակուսին են սկսել զարգանալ. բայց առաջինը երկար ատեն անհաւաստ է մնացել, և լատիներէնը, որը աւելի օտարական էր խաղաղում, երկար իր խնամատարութեան տակ պահելով նորան, նաև երկար մասնկութեան մէջ է պահել:

XI և XII դարերում, ֆրանսերէնը ոչ թէ միայն խոսակցութեան և գրութեան, այլ և գրական լեզու է դառնաւ արդէն: Կարծես նա սպասում էր հազարերորդ տարվայ վերջը և միջին դարերի վարթումը դէպի կիսաք, երկար յոյսերի և ընդարձակ մտքերի մէջ ընդլայնու համար, որ ստեղծէ իր վաղերի ժամանակակից պոէմներ: Մի և նոյն ժամանակվայ ընթացքում, խաղաղում իտալերէնը սարգելում է ազդի չըթուցներով վրա, որը կարծում է թէ իր հայրերի լեզուն է խօսում, բայց նա դեռ լատիներէնի անունն է կրում, իսկ իսկական լատիներէնին քերականի աշուն են տալիս: Դեռ ոչ չէ կասկածում, թէ իտալերէնը իր կանոնները ունէ. գրութեան մէջ նա դեռ չէ գործածվում:

XIII-րորդ դարում ֆրանսերէնը, բոլոր միւս լեզուներից առաջնաւորով, աւելի հեշտ մուտք է գործում խաղաղում, քան մի օր և իցէ այլ եւրօպական երկրում: Նորան հասկանում են, շատերը մինչև անգամ խօսում և գրում են իտալիալում: Սակայն իտալերէնը լսել է տալիս իր երգերը. զգաւ իր առաջի ոտանաւորներն են: Արձակ չարադրութիւնը (La prose) սկսում է, բայց այդ սկզբունքները սակաւ են անհամարձակ, և որովհետեւ ֆրանսիացիները լաւ խօսելու արհեստի վարպետներ են, ով ցանկանում էր գրել և ուրիշներից կարողացվել, բայց լատիներէն չը գիտէր, գրում էր ֆրանսերէն:

XIV-րորդ դարում դերերը փոխվում են: Իտալերէն լեզուն յաղթական մրցութիւն է սկսում. երեք հանձնարեղ մարդկանց՝ իրար հանդիպելը

այս խեղճ ուսուցիչները: Հոգաբարձու պ. Պապաշանեանցը մի կողմից, պ. Բէկնադարեանցը միւս կողմից, այս երկու անհնաւորութիւնների համար էլ ասպարէզը բաւականին ընդարձակ է, իսկ ուսուցչի համար շատ նեղ: Երեւակայեցէք, ընթերցողը, ուսուցչի գրութիւնը: Այս երկու իշխողներից մի մէկի սրտին դիպչի. մէկին գովել, միւսին պախարակել՝ այդ դժուար է և կամ ինչ իրաւունքով կարող եմ սրանց անձնականութեանը դիպչել, դա ապօրինի բան կը լինի: Միայն ես արդարութեան կողմն անցնելով ոչ մէկի կողմը մազաչափ անգամ հակվելով հրապարակաւ յայտնում եմ ստոյգը երկուութիւնների և ճշմարիտ համոզված եմ որ ոչ մէկին էլ չը պէտք է վերաբերում, այլ ճիշտն այս է, որ ընթերցողներին ճշմարտութիւնը հաղորդեմ: Ինչ անհրաժեշտ, ուսուցչի եղանք, դերի եղանք... Առաջի իմ նպատակն այն չէ, որ երկուսի գրածն էլ զննադատութեան ենթարկեմ, ոչ, միայն են հերքում եմ այն կէտերը, որ ինձ են մատնացոյց անում: Ուրեմն, նախ՝ պ. Պապաշանեանցը ի զուր է արել, որ իմ անունը խառնել է միւս ուսուցիչների հետ իբրեւ վկայ այն ծեծված աշակերտի համար, որի ծեծվելուն ոչ ակնատեսն եմ եղել և ոչ իսկ լսել, իսկ ինչ որ վերաբերում է մեր տուած հրաժարականին, որի մէջ բովանդակում է տառերիւ յօդուած և որտեղ երրորդ ստորագրութիւնը իմն է, այդ իսկ իմ սեպհական համոզմունքով եմ ստորագրել և ոչ մի ժամանակ չեմ կարող ուրանալ, որի դէմ արդար բողոքողներից միմն էլ ես էի: Երկրորդ, պ. Բէկնադարեանցը ի զուր է այդպէս կարծել և հրապարակապէս էլ յայտնում, որ կաշառել ենք աշակերտներին, թէ և իրաւունք ունէր այդպէս կարծելու, սակայն չէ՛ որ ընթերցողի առաջ միանգամայն ուսուցչի վարկը ու պատիւն է վարձը, որի համար ընթերցողը անտարակոյս կաւոր է կարծել, որ այդպիսի խարդախ ուսուցիչներին չը պէտք է թող տալ որ և է ուսումնաւորանի դրան չեմքից անգամ ոտը կոխել, այն ինչ հարկաւոր մասնակցի են դաստիարակում նրանք:

78-ի ուսումնական տարվայ դեկտեմբերին մեր և տեսչի մէջ զննեցած պարզ յարաբերութիւնները հետզհետէ պղտորելու առիթ մեր մանկավարժական ժողովները եղան, որին մի կանոնաւոր ընթացք տալու համար, խորհրդակցութեամբ որոշեցինք մի փոքրիկ համառօտ կանոնադրութիւն կազմել, որովհետեւ մեր և տեսչի իրաւունքներն ու պարտականութիւնները իրան ասել, մենք միշտ հաւտ աչքով էինք նայում պ. Բէկնադարեանցին և մեզանից խորացնելու գնահատում էինք պարտի գործունէութիւնը և եռանդը: Թողնելով միւս բոլոր մասնաւորութիւնները՝ միայն այս կասեմ, որ մեր նպատակը և սուրբ որոշումը այդ ա-

(Գիտութեան, Պատմութեան և Բոկալիոյ) և հնութեան վերաբնունողը հաստատում են իտալերէնի առաջնաւորութիւնը որը և տուում է ամբողջ XV-րորդ դարվայ ընթացքում:

Բայց XVI-րորդ դարում կուրը կրկնվում է հաւասար ոյթերով: XVII-րորդ դարում ֆրանսերէնը սկսեց հետեւել իտալերէնին, յետոյ, նախանձութիւնից, սկսեց հեռանալ, իսկ XVIII-դարում նա արդէն սկսում է յարձակվել իտալերէնի վրա: Իտալեան սիրում է իտալերէնը, որպէս զուարճութեան սրտար, և նայում էր հիւսիսային լեզուների վրա, որպէս կարիքի դուստրներ. նա հեռու չէ ճշմարտութիւնից, ասելով թէ իտալերէնը դատելու համար հարկաւոր է նրան լսել, իսկ ձեռքանները գնահատելու համար հարկաւոր է նրան կարողալ Վլտերը, որը շատ դեր է դասում խաղաղային բանաստեղծներին, մերժում է իտալական լեզուի իսկական ներդրանքները (l'harmonie de la variété): Ի զուր էր չարադրում Բեռնինին Վլտերի իտալական արտասանութիւնը ուղղել, սա մեղադրում էր այդ լեզուն միակերպ վերաւորութիւններ ունենալու համար:

(L. Etienne, Histoire de la litterature italienne).

Սրանով վերջացնեք մեր յօդուածը. հաւաստի լինելով, որ մեզ գոնէ մասամբ աջողված կը լինի մեր աշխարհիկ լեզուի մի քանի դեռ մոլոր հարցերի վրա փոքր ինչ լոյս տարածել:

1880 թ. Ստրասբուրգ — Ա. Ա.

Հակերտներն փոքր ինչ ներթափանց օգնելն էր, որոնց մէջ գտնուում էին այնպիսի չքաւոր, դառն աղքատ աշակերտներ, որոնք թղթի ու մատիտի փողոն անգամ չէ կարողանալով վճարել՝ ստիպւած էին տարուան կիսում թողնել ուսումնաւորները և զնալ վաճառականներն մօտ ծառայել: Ուստի մենք այդ թշուառութիւնը ի նկատի ունենալով, խոստացանք ու որոշեցինք անպատճառ աղքատիկներին օգտին մի ներկայացում տալ և ծննդեանը ձեռնարկ մեծ մասն գալ: Այդ խորհուրդը, ի հարկէ, ծածուկ չէր և պ. Բէկնաղաբեանցին, որ յետ մնային իրանց դիտաւորութիւնից, Բնդ-հակառակը մեր մէջ (ուսուցիչների և տեսչի) օրէ օր տեղի ունեցան խոսուիթիւններն ու յուզումները: Աշակերտները աւելի տեսչի կողմը բռնելով՝ չափազանց մեղանշել էին, երբ յայտնել էին իրան, որ իբր մեր ցանկութիւնն է կողմ կաշառել իրանց, և դրա համար է որ երբորդ դատարանի աշակերտները միւս առաւուտ ուսումնաւորներում պ. պ. Բէկնաղաբեանցին և իշխանականի մէջ ունեցած անբարեկամութիւններից յետոյ, նոյն երեկոյանը ինձ ներկայացրին մի շարադրած խնդիր պ. Իշխանականին: Որովհետեւ հոգաբարձութեանը առաջարկելու: Այդ մէջ երկար խօսակցութիւններից յետոյ յայտնեցի իրանց, որ Իշխանականը մեզ հետ միասին բարի է եղել դէպք՝ ձեռք ինչից ստիպւած խնդրամատոց էին լինում նոքա, այն ինչ այդ անբարեկամութիւններից առաջ միշտ գոհունակութիւն էին յայտնում՝ այդ պարոնին: Ինչ և ինչէն հետևեց իրանց, որ մեր ոչ մէկի դիտաւորութիւնը չէ դէպք չարը, այլ ուսումնաւորների օգտին համար են և ոչ Բէկնաղաբեանցին ուսումնաւորներին հետաքննելու համար: Ոչ. այլ տարաբաղադար աշակերտները համոզւած էին որ իբր պ. Իշխանականից դիտաւորութիւնն է տեսչութիւնը խնդրել և մենք էլ որպէս թէ նորա համախոհներն ենք: Ինչպէս իրան կարգով հոգաբարձութեանը հասաւ: Ուրեմն այդ չէ նշանակում, որ աշակերտները ուսուցիչների դէմ բողոք բարձրացրին: Չէ նշանակում, որ մենք կաշառել ենք այդ աղքատներին: Բողոքը կարող է լինել հինգ ուսուցիչներին դէմ յիշուով իրանց խնդրի մէջ մի առ մի պ. Բէկնաղաբեանցին արժանաւորելու գործերը և երախտիքը և ոչ թէ յարձակելով մի ուսուցչի դէմ ասել թէ մեղ էր և ոչ չէ պարագայում, բաւ չէ ուղիղեցնում... և այլն և այլն: Այդ չէղաւ բողոք. որեւէն էլ ինձ թոյլ տամ կարծելու, որ աշակերտները տեսչից կաշառված էին... որոնց համար պ. Բէկնաղաբեանցին խոստումն էր գաւառներում պաշտօններ գտնել տարեկան 300—400—500 ռուբլի օգնելով: Ոչ. եթէ գործի մէջ նուրբ թափանցեց, չէր պէտք է այդպիսի անհիմն կարծիքներ ստեղծել: Երբեմն այս էլ կայ, որ այլ և այլ հանգամանքներ տեղիք են տալիս կարծելու, ինչպէս պ. Բէկնաղաբեանցին մեր դէպքի չքաւոր աշակերտներն ունեցած անկեղծ վարմունքը և որոշումները փոխաբանել և դէպք չարը: Ոչ այն, և ոչ այս, եթէ ճիշդը քննելու լինեց, երկու կողմիցն էլ նպատակները արդարացի են եղել:

Հաւարչեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հրատարակեցաւ «Փորձ» ամսագիրն այս տարեկան առաջին համարը: Ամբողջ համարի մէջ ուշադրութեան արժանի է ներթի կողմից ձեռնարկած էին՝ վէպը, հեղինակութիւն Միքայէլ Վալեհեանի: Բայց վէպի լեզուն աստիկ անմշակ է:

Պ. Մ. Սանասարեան ուղարկեց Ս. Պետերբուրգից «Փորձ» խմբագրութեանը 1500 ռուբլ յօդուած Վանի սովետականներին: Ամսագրի խմբագրութիւնը հասցրել է արդէն Կ. Պոլսի յիշեալ գումարը:

ԱՍՍԼՅԻՍՏՅՈՒՆ մեզ գրում են: «Ս. Լեւոնյանը գնաւու համար ընտրված չորս պատգամաւորները պատրաստ լինելով որոշած օրը ճանապարհ ընկնել, յետ կանգնեցին իրանց դիտաւորութիւնից, յուր աստանալով Լեւոնյանին, որ ժողովրդի ոչ մի խնդիրը ուշադրութեան չի առնել, երբ արդէն Լեւոնյանը արել է իր կարողութիւնը: Եթէ կեանքեցապատեան գիւղերի մասին: Այդ պատճառով քաղաքին հայ հասարակութիւնը կրկին ընդհանուր խորհրդի ժողովելով որոշեց չորս պատգամաւորի տեղը քսան պատգամաւոր ուղարկել և ինչ կերպ ինչ, համոզել Լեւոնյանին ժողովրդի կամը լսելու և նկատի առնելու:»

Որովհետեւ ՎՄԱԿԻՆ երէկվայ համարում առաջնորդող յօդուածը չը կարողացաւ մանել, մենք ստիպվեցանք այդ համարը հրատարակել կէս թերթի մեծութեամբ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Անցեալ տարի թէ հելլենական ժողովրդի և թէ նրա կառավարութեան ուշադրութիւնը գլխաւորապէս երեք նշանաւոր հարցերով էր զբաղւած, այդ հարցերից առաջին տեղը բռնում էր յոյն-թուրքական սահմանագլխի վերաբերութեամբ թուրքաց կառավարութեան հետ ունեցած բանախօսութիւնները, երկրորդ՝ 60 միլիոն դրախմայի փոխառութիւնը, և երրորդ՝ նոր պատգամաւորների ընտրութիւնները, որովհետեւ հէնց այդ ձգնաժամի միջոցին էր, երբ արձակվեցաւ ազգային նախկին ժողովը:

Սահմանագլխի հարցը դժբաղդապէս մինչև այժմ էլ դեռ մնում է անվճար, և այժմ յոյները օրից օր աւելի ու աւելի են համոզւում, որ եթէ նրանց կառավարութիւնն ուշադրութիւն չը դարձնէր սէնաթեան կարիքների ցնորաւիտ խորհուրդներին, և չէր զօք չը մնար 1877—1878-ի ռուս-թուրքական պատերազմից, այն ժամանակ նրանք, անշուշտ, չէին կորցնի Եպիւրոսը և Քէստան լիան Յունաստանի հետ միացնելու յոյրը: Բայց այժմ հաղիւ թէ նրանք համարձակվելն մտածել այդ մասին, թէ և յունական ժողովուրդը երբեք յոյսը չէ կորուսել, որ մի աւելի բաղաւոր օր նրան կը յաջողի նորից յետ ստանալ իր երեքմի նուաճված սիրելի նահանգները, որոնք կապված են նրա սրտի հետ պատմական այնքան նուիրական յիշատակներով, բայց մի և նոյն ժամանակ նա խորը կերպով համոզված է, որ այդ նրան, ցանկացածին չափ, շուտ չի յաջողի: Սահմանագլխի վերաբերութեամբ թուրք և յոյն զործակաւորների մէջ շարունակվող բանահնարութիւնները մի տարուց աւել ձգնվելուց յետոյ էլ դարձեալ ոչինչ որոշ եղրակացութեան չը հասան, և 1880 թւականը գտաւ այդ հարցը նոյն դրութեան մէջ ինչ դրութեան մէջ, որ նա գտնվում էր դեռ բանահնարութիւնների սկսվելուց առաջ: Թուրք զործակաւորների զործի ձգնվելը և գլխաւոր հարցից յաճախ շեղվելը կարողացան բաւականին կերպով համոզել հելլենական կառավարութեանը, որ Բ. Կուռը կամք չունի Բերլինի դաշնագրի համաձայն բաւականութիւն տալ այդ հարցին: Հաւանական է երևում, որ յունական կառավարութիւնը շուտով նորից կը դիմէ այն օտար պետութիւնների միջամտութեանը, որոնք ստորագրել են Բերլինի դաշնագիրը, և երեւի միայն այդ միջամտութիւնը կը կարողանայ կտրել այն զօրդեան հանգուցը, որ եւրոպական դիպլոմատիան կընքեց Բերլինի վեհաժողովում:

Կառավարութիւնը չը կարողացաւ հաստատել 60,000,000 դրախմայի փոխառութիւնը, որով նա կամենում էր բարեօրէն երկրի Ֆինանսական դրութիւնը, և ոչնչացնել թուրք-թաղրամի գործածութիւնը: Փոխառութեան հաստատելու ձեւը աստիկ ընտելացնելու ենթարկվեցաւ ազգային ժողովի մէջ, և պատգամաւորներից շատերը կառավարութեան այս գործը ժողովրդի համար աստիկ քննադատականապէս նայեցին:

Ներկայ կարիքների և ընդդիմադրական կուսակցութեան մէջ եղած երկարատեւ կռիւները վերջացան նրանով, որ պարլամենտն արձակվեցաւ, և սկսվեցան նոր ընտրութիւնները: Կեռ անցեալ տարի յուլիսին կառավարութիւնը մի արտակարգ ժողով կազմեց,

որի մէջ պէտք է քննվէին մի քանի այնպիսի հարցեր, որոնց յետաձգելն անկարելի էր: Ժողովի մէջ տեղի ունեցած վիճարանութիւններն ու վերջիշխալ հարցերի աւելում կաշառած քուէարկութիւնների հետեւանքները ցոյց տուին, որ ժողովի մեծամասնութիւնը չէ համակրում Կուռնուրուրօսի կարիքներին, այդ պատճառով էլ այն ժամանակվայ բոլոր միւնիստրները միասին հրաժարական տուին: Այս դէպքից յետոյ, թաղաւորը հրաւիրեց իր մօտ ընդդիմադրական կուսակցութեան առաջնորդ Ջաֆէթին և Տրիկուպիսին, և իր մանաւոր նրանցից, որ նրանք նոր կարիքներ չեն կազմի, մինչև որ թոյլտուութիւն չըստանան արձակել ազգային ժողովը, այն ժամանակ նա չընդունեց Կուռնուրուրօսի հրաժարականը, բայց թոյլ տուեց նրան հարկաւոր դէպքում արձակել ազգային ժողովը, և նոր ընտրութիւններ կազմել: Յուլիսի 14-ին կայացած նիստի միջոցին, աստիկ աղմկայի վիճարանութիւններից յետոյ, Կուռնուրուրօս յայտնեց ժողովին, որ թաղաւորն արձակում է ժողովը: Յաջորդ աշնան ընտրութիւնների մէջ բազմաթիւ նոր կանգիդատներ կային, հոկտեմբերի 20-ին թաղաւորը ինքն անձամբ բացեց նոր ժողովը՝ առաջին նիստը: Ժողովի նահագաւ այս անգամ ընտրված էր պ. Սօտիբուրուրօ: Ժողովի առաջին նիստերից երեւաց, որ ընդդիմադրական կուսակցութիւնը մշտադիր է յարձակվել կառավարութեան վրա և հաշիւ պահանջել նրանից, թէ նա ինչ պատճառով արձակեց նախկին ժողովը, և թէ նա ինչպէս է վարվել երկրի հետ բոլոր այն ժամանակ, երբ նա կառավարում էր երկիրն առանց պարլամենտի: Այս բանին պատճառ տուցին այն վիճարանութիւնները, որոնք տեղի ունեցան դահական ճառին պատասխանելու համար կազմված մասնաժողովի մէջ, որի մէջ հարց էր յարուցանվում կառավարութեան արտաքին քաղաքագիտութեան վերաբերութեամբ: Միւնիստրների նախագահ Կուռնուրուրօսը գեռ ևս վիճարանութիւններից առաջ յայտնեց ժողովին, որ նրա վճիռը այս հարցի վերաբերութեամբ նա կը համարի որպէս գնահատութիւն միւնիստրների թէ քաղաքականութեան և թէ նրանց գործելու եղանակին: Այս պատճառով վիճարանութիւնները ազգային ժողովում բողոքվին քաղաքական բնաւորութիւն ստացան: Ընդդիմադրական կուսակցութիւնը, Միսթօնիի պատգամաւոր Տրիկուպիսի առաջնորդութեամբ մեղադրում էր միւնիստրութիւնը այն բանի մէջ, որ նա պետական գործերը կառավարում էր և այժմ էս կառավարում է այնպէս, որ վնասում է երկրին, և որ Կուռնուրուրօսի կարիքների արտաքին քաղաքականութեան անկանոնութեան շնորհիւ, Ելլաքան ստորագրած է բոլոր աշխարհի աշուճ Կուռնուրուրօսը թոյլ տալով բոլոր պատգամաւորներին յայտնել իրանց կարծիքները, պատասխանեց ընդդիմադրական կուսակցութեան բոլոր յարձակմանքների դէմ, և պարզելով ու բացատրելով իր միւնիստրութեան գործելու եղանակը և քաղաքականութիւնը, այնպիսի ճարպիկութեամբ կարողացաւ կառավարութեան պատուր պաշտպանել, որ ժողովը 99 ձայներով բազմութեամբ 71-ի դէմ, ընդունեց այն պատասխանի նախագիծը, որ ուղղված էր իբրեւ պատասխան թաղաւորի ճառին, և քաղաքական Կուռնուրուրօսի կարիքները:

Սահմանագլխի վերջացաւ ընդդիմադրական կուսակցութեան և իր կուսակցութեան կռիւնը կառավարութեան հետ 1879 թւին. ով նրանցից յաջողեց չը հանդիսանայ, այժմ նախատեսել անկարելի է, բայց ընդդիմադրական կուսակցութեան առաջնորդները ժիր են դէպի իրանց գործը, և երեւի շուտով կրկին կարիքներ լինեն ժողովը ստիպված կը լինի իր պերճախօսութիւնը բանեցնել ընդդիմադրական կուսակցութեան հետեւորդների դէմ:

Անցեալ տարեկան վերջին նիստերում պարլամենտը կարգադրեց և մի քանի գործեր, որոնցից մենք կը բաւականանք միայն մէկով, որ հնացած բոլորից ամենաճանրակշիռն է. — դա, ինչպէս և ամենտեղ, դրամների, Ֆինանսների հարցն է: Պարլամենտը հաշվեց 1880 թւականի համար նշանակված պետական բոլոր եկամուտները և ծախսերը, որոնցից երեւում է, որ պետական եկամուտներից զգայնում է 45,816,457 դրախմայ, մինչդեռ նրա ծախսերը հաւասարվում են 56,068,792 դրախմայի, ուրիշ խօսքով ասած, ծախսերը եկամուտներից 10,252,335 դրախմայով աւելի են. դէ՞ Ֆինանսի վերաբերութեամբ, կառավարութիւնը բացատրեց, որ 1880 թւին մի քանի հարկերի աւելացնելու պատճառով, նա յոյս ունի, որ դէ՞ Ֆինանսը 6,000,000 դրախմայով կը նուազի. և այդ հարկի մեծագոյն մասը կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունի ծխախոտի վրա դնելու, որից նա սպասում է 2,000,000 դրախմայ:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԿԻՍՏԻՑ

Վան, 5 յունվարի
Հատ տխուր լուրեր պէտք է հաղորդեմ ձեզ այսօր: Վանի մէջ սովը հասել է այն կէտին, որ իւրաքանչիւր օր քաղաքի Աղքատան ասփած մասում մի քանի հատ դիակներ են գտնում այն թուրքական երեխաների և ծերերի, որոնք թափառում են գետին միջից բոցերի արմատներ հանելու և նրանց մէջ կերակուր գտնելու համար: Սովը այդպիսի տաժանութեան պատճառով ռուսաց հիւպատոս Կամարականի առաջնորդութեամբ կազմվել է Վանի մէջ մի մասնաժողով, որ ստանում է Ռուսաստանից եկած օգնութիւնը և ժողովրդին է բաժանում:

Թաղման դառնալով մասնաժողովի մտքերին, խնդրում ենք ՎՄԱԿԻՆ միջնորդութիւնը սովամահի առաջն առնելու համար: Չը նայելով որ Վանի երիտասարդութիւնը զօրեղ կերպով օգնում է և պրոպագանդա է անում, բայց դարձեալ նա խիստ անգոր է պահելու ժողովուրդը ցիր ու ցան լինելուց, եթէ միայն յապաղեն ռուսաստան իրանց ձեռքը թշուառներին մտնելու:

Խորման հայրկը արդէն Վանում է. նա ամեն օր եկեղեցու սեղանն է բարձրանում քարոզելու, բայց ժողովրդի աղաղակը լսելով՝ «հայ, հայրիկ, հայ...» նա թուլանում է սեղանի վրա և եկեղեցուց նրան ձեռքերի վրա են դուրս տանում:

Անգլիական հիւպատոսը շատ նամակներ է ուղարկում անգլիական լրագրողներին, նկարագրելով սարսափելի պատկերներ խեղճ սովաւանդ ժողովրդի դրութեանից և օգնութիւն է խնդրում անգլիական ժողովրդից, բայց ինչպէս երևում է, պատմական կերպով նրան ոչ ոք չէ խրախուսում, որովհետեւ թուրքաց հայերը ցրվել և կոտորվել, հայոց ազգի կատարելապէս ոչնչանալով թէ Անգլիայի և թէ Թուրքիայի քաղաքականութեան համար ձեռնառու է:

«ՄԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 փետրվարի: Պետերբուրգի գիտութեան չրջանին, փետրվարի 6-ին տուած հրամանում ասված է: «Եթէ, երեկոյան ժամը 7-ին, Չմերային պալատի զինաւոր պահապանոցի տակ, դիմախօսի նշանաւոր քանակութեան վառ-վելուց առաջացաւ ճայթիւն: Ընտրվով Բարձրագոյն ճաշի ժամանակը և ուղղելով հարուածը Կայսրի սեղանատունը քանցելու, յանդուգն չարա-գործը, անկերկ կերպով, դորանով մեղակացրեց իր զոհոյան դիտաւորութիւնը Կայսրի անձնաւորութեան կեանքին ձեռնամուկ լինելու: Աստուած փրկեց Իր Օծեալի թանգազին կեանքը, կրկին ցոյց տալով իր անպատմելի և մեծ ողորմութիւնը, որի համար չտապեց շնորհակալութիւն յայտնել ջերմանալու և միահանուած աղօթելու: Ստորագրված է Գուրկօ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 փետրվարի: Երէկ բոլոր եկեղեցիներում շնորհակալութեան մաղթանքներ են կատարվել:

Խմբագիր—հրատարակող ԳԻՐԳՈՐ ԱՐՄԵՐՈՒՆԻ

